

Kuukauden kirja:

VEIJO BALTZAR:

MARI

TAMMI 1973

Kirjailija Veijo Baltzar on tuonut kirjamarkkinoille huomattavan uutuuden, kolmannen teoksensa. Aihepiiriltään se on erilainen kuin kaksi edellistä. Se on kuvaus naisen elämästä mustalaisten parissa ja sellaisena se on lajissaan ensimmäisiä koko maassa. Kirjaa voidaan arvostaa kahdesta syystä. Ensiksi pidän sen dokumenttisesta luonteesta. Toiseksi siksi, että kirjoittaja on itse aito mustalainen. Kirja on kirjoitettu heimon sisästä. Siinä tulee esiin yhteiskunnan elinkeinorakenteen muuttuminen sekä yhteiskunnan kangistuminen sääntöihin ja normeihin, jotka murskaavat pohjan mustalaiskulttuurilta ja sen perinteiltä. Kirjasta henkii kirjailijan syvä huolestuminen mustalaisten salaperäisen maailman katoamisesta. Mutta samalla se tuo voimakkaasti esiin sen epäkohdat, kuten esim. Marin aseman. Kirja on rohkea, paljastava ja myös monin kohdin riipaiseva.

Kasimir, on ylväsluontoinen ja kaikissa tilanteissa miehekkäästi käyttäytyvä mies, joka pitää luonnollisena sitä, että Mari, hänen vaimonsa, alistuu kaikkiin hänen vuosisataisiin oikeuksiin perustuviin julmuuksiinsa. Marin arvo on siinä, että hän huomaa oman alistetun asemansa ja taistelee sen epätoivoisuutta vastaan. Hän ei tahdo olla omaisuutta vaan vaimo tasa-arvoisena miehensä rinnalla. Sen vuoksi kirja on uraa uurtava alallaan.

Kuitenkaan Veijo Baltzarin

Maria ei ole lupa ymmärtää niin, että mustalaisväestön piirissä olisi naisen asema aina niin lohduton kuin tässä. Varsin hyvin tiedetään, että mustalaiset voivat arvostaa hyvinkin korkealle naisen, ja iäkkään naisen kunnioittamisessa mennään hyvin pitkälle. Tätä puolta ei Veijo Baltzar ole kirjassaan tuonut julki. Sitä paitsi Marin kokemat julmuudet eivät ole yksistään mustalais-Marin etuoikeus, vaan sitä samaa voi joutua kokemaan myös valkolaisnainen, jos ei ruumiillisena, niin ainakin henkisenä. Kirjan arvo lisääntyykin juuri tästä syystä: Sen sanoma voidaan laajentaa huudoksi yleensä naisen puolesta, yritykseksi auttaa nainen asemasta, mihin mieheltä on hänet saattanut.

Veijo Baltzarin kirjailijankyvyyssä on havaittavissa selvää kehittymistä, kypsymistä. Abstraktisuus ja utopistinen haittuelo ovat saaneet antaa tilaa realismille.

Monissa kirjan kuvauksissa kuitenkin on tuotu ehkä liian tarkasti mustalaisten elämä luettavaksi ja tarkasteltavaksi. Sitä ei varsinainen mustalaisväestö saata katsoa suojelein silmin. Tällaista ainesta sisältävät erityisesti tapoja ja käyttäytymisen kriteereitä kuvaavat kohdat. Mustalaisten normeja ja arvo maailmaa lienee monen ulkopuolisen vaikea tämänkään kirjan esityksen perusteella ymmärtää, kun taas itse mustalaisille ne ovat pyhiä ja arvokkaita. Haluan varoittaa lukijaa yleistä määstä havaintojaan kaikkia mustalaisia koskeviksi. Ei edes Kasimiria voida yleistää, vaikka hän puolusteleekin paikkaansa monien mustalaisten käytösnormien parhaana tulkkina.

Itse mustalaiskansaan kuuluvana pidän Veijo Baltzarin teosta ansiokkaana oman kansamme kuvauksena, kun taas sen moraaliin en tässä puutu enkä ota kantaa. Mielestäni Mari on arvokas lisä koko suomalaisessa kirjallisuudessa. Siinä on elävästi taltioitu mustalaisten perinnettä ja tapoja.

Viljo Koivisto